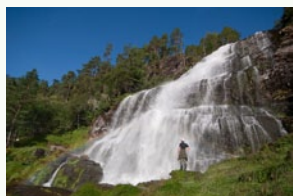

RYGJAVERN

NR. 1 / 2012 - 37.ÅRGANG

Utgitt av Naturvernforbundet i Rogaland

Svandalsfossen i Sauda får leve

OED har avvist klage fra utbygger.

Side 7

Mostun i boks

Naturvernforbundet har undertegnet 10-års leieavtale.

Side 12

Medlemsrekord

214 nye medlemmer i 2011.

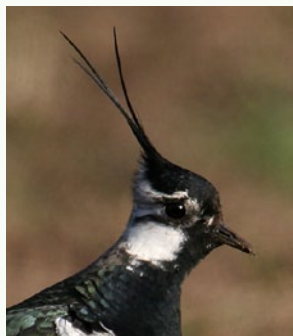
Side 4

Årmøte etter påske

Fylkeslaget inviterer til årsmøte på Mostun mandag 16.april.

Side 16

Hvor bor vipene?

Vipebestanden på Jæren blir kartlagt.

Side 5

Fugleøy i Mosvatnet – 40 år etter

Fugleøya under slep til ankringsplassen på nordsiden av Mosvatnet.

Endelig har fuglene fått tilbake noe av det de tapte da Mosvatnet ble fylt ut på slutten av 1960-tallet. Naturvernforbundet har på

oppdrag fra Stavanger kommune levert en 50 kvadratmeter stor flytende fugleøy, ferdig oppankret ved nordsiden av vatnet. Nå gjen-

står det å se hvem det er som tar den kunstige holmen i bruk.

Side 12

Varme fra Lifjellets dyp?

I den dype berggrunnen på Dale, Li og Hommersåk skjuler det seg radioaktivitet som kan brukes til energiproduksjon. Lyse kjenner til de potensielle ressursene i berggrunnen, men har ingen konkrete planer om videre utforsking.

Side 10-11

I dypet under fjellrekka på østsiden av Gandsfjorden kan det være varme til energiproduksjon.

Bli **naturvernfadder** du også !

Sett inn et fast månedelig beløp, stort eller lite, på Naturvernforbundets konto nr. 3201 41 63327.

RYGJAVERN

NUMMER 1 - 2012
37. ÅRGANG

Redaksjonen ble avsluttet 20. mars 2012
Viderebruk av stoff er tillatt ved
kildehenvising

Redaksjon: Erik Thoring (ansv.),
Per Anda (design og montasje)

Utgiver: Naturvernforbundet i
Rogaland

Opplag: 1300

Trykk: Gunnarshaug Trykkeri.

Kontoret er vanligvis åpent
mandag og tirsdag 9-16

Org.nr.: 971 339 993

Besøksadresse: Mostun, Henrik Ibsen-
gate 49 (fra 10.april)

Postadresse: Pb. 441, 4002 Stavanger

Telefon: 51 86 20 00

E-post: rogaland@naturvern.no

Hjemmeside:

www.naturvern.no/rogaland

Bankgiro: 3201.41.37571

Daglig leder: Erik Thoring
mob/tdf: 416 83 238 / 51 89 06 90

Styreleder: Eirin Hivand Haneberg
tdf: 51 47 98 59

Lokallag og kontakter:
Strand: Egil Tjensvold
tdf: 51 74 75 20

Dalane: Eirin Hivand Haneberg
tdf: 51 47 98 59

Suldal: Jarle Lunde
tdf: 52 79 70 33

Nord-Jæren: Erik Thoring
tdf: 51 89 06 90

Førsteårstilbud medlemskap:
Familiemedlem: 200,- (420,-)
Hovedmedlem: 175,- (350,-)
Student/pensjonist: 100,- (175,-)
Pris i parentes gjelder for følgende år.

Medlemskap tegnes på vår hjemmeside
www.naturvern.no/rogaland eller
e-post: rogaland@naturvern.no

Postadresse:
Postboks 441, 4002 Stavanger

Kontor i Stavanger:
Sandvigå 24, 3 etg.

Internett:
www.nu.no

Naturvernforbundets dugnadsgruppe

Lyst å gjøre en frivillig jobb for miljøet?
Stå på stand? Være saksbehandler?
Ryddede krattskog? Kartlegge natur?
Fotografere? Jobbe med data?

Vi og naturen har bruk for deg!

Meld din interesse til
rogaland@naturvern.no eller
kontakt oss på tlf 416 83 238.

Hva er fylkeslaget?

Naturvernforbundet i Rogaland (NiR) er det fjerde største fylkeslaget i Norge etter Oslo/Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Fylkeslagene er selvstendige økonomiske og juridiske enheter tilknyttet Norges Naturvernforbund (NNV). Fylkeslagene implementerer de til enhver tid gjeldende prinsippprogram og vedtekter som blir vedtatt av forbundets høyeste besluttede organ, landsmøtet.

Fylkeslaget i Rogaland består av et styre med 10 medlemmer som blir valgt av årsmøtet. I 2011 var det to aktive lokallag i fylket, nemlig i

Strand og på Nord-Jæren. NiR har en aktiv dugnadsgruppe i Stavanger som teller 15-20 personer. Gruppen jobber først og fremst med skjøtsel på Store Marøy.

Fylkeslaget har siden 2006 hatt kontor i et kommunalt bygg i Sandvigå 24. I løpet av april 2012 flytter forbundet kontor og møte-lokaler til Mostun ved Mosvatnet.

NiR er et aktivt fylkeslag som grovt fortalt jobber på tre arenaer:

- Aktiv formidling av naturkunnskap – turer, stands, utstillinger, foredrag, publisering.
- Politisk arbeid – høringsuttalel-

ser, media, egne trykte og digitale medier.

- Prosjektarbeid – seks pågående prosjekter i 2011.

Sekretariatet i NiR består av daglig leder i 50 prosent stilling.

Styret har i 2011 hatt følgende medlemmer:

Eirin Hivand Haneberg, Sokndal (leder)

Ellen Jepson, Stavanger

Erlend Randeberg, Stavanger

Kjell Mjølshes, Time

Siri Ødegaard, Stavanger

Bjarte Hetland, Stavanger

Varamedlemmer:

Karl Øyvind Lindheim, Stavanger

Marius Harlem, Stavanger

Per Thomas Grimnes, Stavanger

Anne Elisabeth Carlsen, Stavanger

Revisor: Jørund Ubøe Soma, Sola.

Valgkomite: Ketil Waagbø (leder)

Visste du at

...landsforeningen for naturfredning i Norge ble stiftet i 1914, mens Rogaland fikk sin kretsforening først i 1928.

...fylkeslaget har hatt fast beman-
net kontor i Stavanger helt siden
1975. Foreningen har holdt til på
følgende adresser: Peder Klowsgate
30 (1975-1983), Asylgate 1 (1983-
1993), Løkkeveien 45 (1994-
2006), Sandvigå 24 (2006-2012).

Styret på befaring hos bonde Svein Narve Veshovda (t.h) i Eigersund.
Fv. Ellen Jepson, Anne Elisabeth Carlsen, Kalle Lindheim, Eirin Haneberg,
Erlend Randeberg og Per Grimnes.

Hva skjer på landsmøtet i NNV?

Hvert annet år samles valgte representanter fra fylkeslag og lokallag til landsmøte i Norges Naturvernforbund. I 2011 ble landsmøtet arrangert på Scandic Hotell Hamar. På landsmøtet blir det bestemt hva sekretariatet skal drive på med de neste to åra. Dessuten er det gjennomgang av prinsipp-program og viktige politiske saker. Men først og fremst er landsmøtene en anledning til å treffe likesinnete i landets største naturvernorganisasjon.

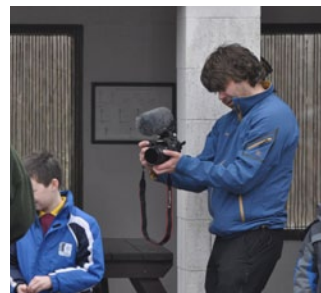
Fylkeslaget og lokallaget i Strand kom til landsmøtet med to saker på dagsorden: Preikestolen nasjonalpark og supplerende nasjonalparkplan. Sistnevnte ble tatt inn i arbeidsprogrammet, mens vår

fylkesleder Eirin Haneberg fikk anledning til å utspørre miljøvernminister Erik Solheim om Preikestolen.

Rogaland var representert med Erlend Randeberg, Erik Thoring (Nord-Jæren), Marius Harlem, Anne Elisabeth Carlsen og Egil Tjensvold (Strand). Landsmøtet valgte inn Eirin Haneberg til fast medlem av sentralstyret. Hun gikk dermed ut av landsstyret, og inn for henne ble Marius Harlem valgt med Anne Elisabeth Carlsen som vara.

Visste du at...

...Ståle Undheim fra Klepp var Rogalands forrige sentralstyremed-

Marius Harlem er Rogalands representant i landsstyret.

lem. Han ble valgt i 2005 og gjenvalgt i 2007.

...det er 29 år siden det sist ble arrangert landsmøte i Rogaland. Det skjedde på Jæren Folkehøgskole i Klepp i 1983.

Hva skjedde på Mostun i 2011?

23. august 2011 er en merkedag i fylkeslaget historie. Da bestemte et enstemmig hovedutvalg for miljø og utbygging at Naturvernforbundet skulle få leie Mostun ved Mosvatnet i Stavanger.

Huset skal først og fremst brukes som kontor- og møtelokaler for oss og andre naturfaglige organisasjoner. Deretter forventer politikerne at bygget blir brukt som naturinformasjonssenter med særlig vekt på Mosvatnets unike naturmangfold.

Men et vedtak må følges opp med en husleieavtale. Det er Stavangers Eiendom sitt bord, og der i gården har man ikke hastverk. Fylkeslaget ønsket å ta huset i bruk med utstillinger og arrangementer og fikk grønt lys av parksjefen. Søndag 6. november ble Mostun natursenter offisielt åpnet av parksjef Torgeir Esig Sørensen. I de påfølgende søndagene fram til og med søndag 18. desember ble publikum invitert til utstillinger om Mosvatnets natur (Roy Mangersnes), naturmangfold i Rogaland og om våtmarksreservatene på Jæren. I løpet av sju søndager var 870 personer innom senteret.

Fra åpningen av Mostun natursenter 6. november. Roy Mangersnes orienterer om sine bilder fra Mosvatnet.

I løpet av høsten i fjor ble det arrangert to dugnader for å rydde i hagen som var grodd igjen av den svartelista hageplanten prydbriegbær. Det ble også bygd en midlertidig barksti fra turvegen og til Mostun. Det ble videre etablert en føringstasjon for småfugler ca 15 meter fra turvegen.

Stavanger Eiendom kom med et forslag til husleieavtale i desember. Etter forhandlinger ble det inngått en 10-årig leieavtale 1. mars 2012.

Lokallagene av Norsk Ornitologisk Forening og Norsk Botanisk Forening er samarbeidspartnere på Mostun, mens Syklisterenes Landsforening er leietaker av møtelokale.

Visste du at...

...Mostun ble bygd som sommerbolig for familien Arnt Moe i 1867.

...Rogaland Bondeungdomslag drev kafe på Mostun til 1960-tallet, mens SIF Håndball brukte bygget som klubbhus fra 1983 til 2011.

2011 - Et viktig år

Årsberetningen i en frivillig organisasjon leses normalt ikke fra A til Å av folk. Derfor har vi gjort en vri i år, og håper det faller i smak hos våre lesere. I denne utgaven av Rygiavern presenterer vi fylkeslagets aktiviteter og gjøremål satt inn i en større og mer analytisk sammenheng. Vi har f.eks. sett på medlemsutviklingen over tid og vurdert finansieringen av virksomheten med andre briller enn normalt. Vi håper det vil gi dere bedre innsikt og forståelse av virksomheten vår.

Det er mye å glede seg over i 2011. Den største enkelthendelsen er Stavanger-politikernes vedtak om leie ut Mostun til oss. Det betyr at vi har fått et fast tilholdssted i de neste 10 årene. Samtidig har det gamle og ærverdige bygget midt i Stavangers mest brukte friområde ved Mosvatnet, et formidabelt utviklingspotensiale. Vi har allerede vist byens befolkning hva vi kan få til på Mostun, og mer skal det bli når vi kommer på plass. Sammen med ornitologene og botanikerne skal vi utvikle Mostun til å bli et samlingspunkt og kompetansesenter for alle naturinteresserte i regionen. Det vil gå med mye tid og penger på Mostun i år. Med våre knappe ressurser vil det bety at vi får mindre tid til å jobbe med andre saker. Dette er vi veldig oppmerksomme på. Derfor vil vi se nøye på organiseringen av Mostun slik at vi kan ivareta våre oppgaver i hele Rogaland.

Rogaland er et energifyllt. Entreprenørånden står sterkt, og hvis det er penger å hente i utnyttning av naturressurser, så er rogalendingen klar for å investere. Våre innvendinger blir dessverre i liten grad hørt. Men noen ganger kommer det gode meldinger fra beslutningstakerne i Oslo. Vedtakene om å spare Svandalsfossen i Sauda, Flesø i Suldal og Bringedal i Lund hører til kategorien gode meldinger. Vi håper det kan bli flere av dem i 2012.

Eirin Hivand Haneberg

Hvor er vi representert?

Medvirkning og dialog er politikkens forsøk på å vitalisere demokratiet. Men det minner mest om et spill for galleriet. Frivillige organisasjoner som NiR har verken kapasitet eller økonomi til aktivt å medvirke i tunge planleggingsprosesser. Offentlige myndigheter og utbyggere som gjerne vil ha oss med i prosessene, sørger for at det blir praktisk umulig. Møter og befaringer skjer som oftest på dagtid, når organisasjonenes tilfrittsvalgte og ressurspersoner er i sivile jobber. Frikjøp av tilfrittsvalgte blir som regel avslått.

I 2011 var vi representert i følgende utvalg og referansegrupper:

Internt:

Sentralstyret i Norges Naturvernforbund: Eirin Hivand Haneberg

Landsstyret i Norges Naturvernforbund: Marius Harlem og Anne Elisabeth Carlsen (vara)

NNV's historiebokutvalg: Erik Thoring

Eksternt:

Forum for Natur og Friluftsliv, Rogaland: Erik Thoring (til juni 2011)

Referansegruppe fylkesdelplan for småkraftverk: Rune Folkvord

Rådgivende utvalg for Jærstrendene landskapsvernområde: Jørund Ubøe Soma

Rogaland Bondelags jordvernutvalg: Erik Thoring

Visste du at...

...Rolv Egelandsdal er Rogalands første æresmedlem i Norges Naturvernforbund. Han ble utnevnt av landsmøtet i 1997.

...fylkeslaget har hatt to Madlabuer som toppsjef i Norges Naturvernforbund. Per Olav Tveita var styreleder fra 1981 til 1983, mens Jørund

Ubøe Soma var generalsekretær i tre år fra 1999.

Eirin Hivand Haneberg (foran) ble valgt til medlem av sentralstyret på Naturvernforbundets landsmøte i fjor.

Hvor kommer inntektene fra?

Naturvernforbundet i Rogaland lever av prosjekter. I et normalår utgjør prosjektene rundt regnet 67 prosent av fylkeslagets inntekter. Dernest følger inntekter fra næringslivet, varesalg og private gaver med om lag 17 prosent av inntektsgrunnlaget. Medlemskontingentene utgjør bare 15 prosent av fylkeslagets inntekter. Ca. 30 prosent av medlemskontingentene fra Rogaland tilfaller fylkeslaget.

Omsetningen i fylkeslaget er nesten tredoblet fra 2001 til 2011. I fjor hadde NiR kr 903 000 i inntekter og et overskudd på kr 34 000. Daglig leders faste lønn i 2011 utgjorde kr. 192 450.

Visste du at...

...fylkeslaget har et eget naturvernfond bygd på inntektene fra utgivelsen av boka "Perler i Rogalandsnaturen" i 1978. Boka ble utgitt i fire opplag og solgte ca 12 000 eksemplarer.

Hvor mange er vi i Rogaland?

Det er en veksttrend vi liker i Naturvernforbundet: Medlemsvekst! I 2011 har medlemsveksten vært eksepsjonell. Vi fikk 214 nye medlemmer i fjor, hvilket er en bruttovekst på hele 19 prosent. Trekker vi fra medlemsavgangen, fikk vi en netto økning på 95 medlemmer, eller ca 9 prosent. Bare Rogaland alene sto for nesten 25 prosent av nettoveksten i Norges Naturvernforbund i fjor. Ved utgangen av 2011 talte vi 1249 medlemmer.

En annen trend vi har sett de siste 10 åra er at fylkeslaget har styrket sin posisjon i Stavangerregionen, mens medlemsutviklingen i distriktskommunene har vært negativ. Over 40 prosent av medlemmene i NiR har postadresse i Stavanger kommune.

Visste du at...

...Norges Naturvernforbund hadde 20 000 medlemmer ved utgangen av 2011. I 1990 talte forbundet det dobbelte, 40 000 medlemmer.

...medlemstallet i NiR nådde sitt historiske høydepunkt i 1990 med 1883 medlemmer.

Hva deltok vi på i 2011?

Verdens miljøvern dag ble markert 4.juni i Kongsgårds skolegård.

Politikk og formidling er gjerne to sider av samme sak. Hvis folk mangler kunnskap er faren til stede for at det blir gjort feil valg som i natur- og miljøvernssaker.

Det er med dette bakteppet fylkeslaget deltar på arrangementer med informasjon og utstillingsmaterie. I 2011 har fylkeslaget deltatt på følgende arrangementer:

- Naturdagene på Dyrsnes ved Store Stokkavatn 9.-10. april
- Verdens miljøvern dag i Stavanger 4. juni

- Aktivitetsdag på Emmaus i regi av Storhaug Fritid 30. april
- Fuglenes Dag på Vitengården på Nærbø 22. mai.
- Bilfri søndag på Motorveien ved Gamlingen søndag 5.september. I samarbeid med Stavanger Turistforening.

I tillegg til dette har representanter fra fylkeslaget deltatt på befaringer på Ryggmyra i Randaberg, Dirdalselva i Gjesdal og Resnes i Stavanger. Fylkeslaget har også deltatt på seminarer om naturmangfold, skogbruk, kystlynghei og bier og humler.

Visste du at...

...ikke blir noen ny Bilfri søndag på Motorveien i år. Det har sinte bilister sørget for.

...Naturdagen på Dyrsnes er et fast årlig arrangement som Stavanger Friluftssenter arrangerer i samarbeid med friluftsliv- og naturvernforeninger.

...turene med veteranbåten "Riskafjord II" er innstilt etter at båten ble pålagt å skifte plater i skroget for to år siden. Om båten igjen kommer på vannet er det ingen som vet.

Hvem samarbeider vi med?

Vi må erkjenne at det organiserte naturvernet i Rogaland er svakt og ressursfattig og at motkreftene er store og sterke. Derfor er samarbeid viktig for å oppnå resultater. NiR har hatt og har et utstrakt samarbeid med i første rekke Rogaland Jeger- og fiskerforbund, Stavanger Turistforening og Norsk Ornitologisk Forening. Det dreier seg om fellesuttalelser i utbyggingssaker og samarbeid om arrangementer og turer.

Siden 2001 har NiR vært med i

paraplyen Forum for Natur og Friluftsliv, Rogaland (FNF). Fra 2009 overtok NiR sekretariatet for FNF og ansatte Emily Halvorsen. FNF har i hovedsak vært finansiert av statlige midler. I juni 2011 gikk NiR ut av FNF, og seinere samme år gjorde turistforeningen det samme.

Samarbeid med offentlige myndigheter begrenses først og fremst av manglende kapasitet. De siste ti årene har vi utviklet et godt og systematisk samarbeid med par-

ketaten i Stavanger kommune. I tillegg til Stavanger har fylkeslaget samarbeidet med Randaberg kommune om verneplaner og med fylkesmannen og landbruksnæringa om kartlegging av vipere.

Visste du at...

...Miljøagentene og Natur og Ungdom er henholdsvis barne- og ungdomsorganisasjoner i Naturvernforbundet? I Rogaland har Natur og Ungdom aktive lag i Haugesund og i Stavanger.

Fortsatt full fart på Store Marøy

Da arbeidet med å restaurere kulturlandskapet og kystlyngheia på Store Marøy i Stavanger startet i 2000, var det meningen å holde på i maks fire-fem år. Nå har det gått 11 år og prosjektet er fortsatt i full vigør!

Mesteparten er ryddejobben er gjort. Derfor har dugnadsarbeidet blitt noe redusert de siste årene. I 2011 det lagt ned 140 timer dugnad av en gruppe på 8-10 personer. Til gjengjeld er det satset mer på formidling og publikumskontakt.

I fjor sommer ble badebåten til Marøy arrangert for fjerde gang. Gratistilbudet som er finansiert av

Stavanger kommune, Rogaland fylkeskommune og Miljøverndepartementet, samlet i alt 255 deltagere fordelt på 14 seilingsdager. Et imponerende resultat tatt i betraktning det dårlige sommerværet i fjor. Utover dette ble samarbeidet med Stavanger Katedralskole videreført med 175 elever som studerte temaet suksessjon.

Marøy-prosjektet disponerer skyssbåten "Marøyferja", ei redskapsbu i Breivik båthavn og et variert utvalg rydderedskaper. Prosjektet har ansvar for tilsyn av øyas helårsbeitevillsauer og sørger for vedlikehold av brygger, gjerdet og andre innretninger.

Elever ved Kongsgård studerer plantelivet i dammen på Marøy.

Hvor blir det av vipene?

Vipa blir det stadig færre av på Jæren. Foto: Kjell Mjøltnes.

Alle som er interessert i Jærens karakterfugl, vipa, har merket det: Det har blitt færre vipere de siste 10-20 årene. Det ønsker fylkeslaget å gjøre noe med. Først ved å kartlegge Jærens vipebestand, og deretter foreslå tiltak for å stanse nedgangen.

En av Jærens fremste fuglekjennere, Kjell Mjøltnes fikk i 2011 i oppdrag å kartlegge hekkestaden av vipere på Jæren. Da ble deler av landbruksarealene i kommunene Time, Klepp og Hå saumfart. Kartleggingen skal være avsluttet i 2013.

Resultatene fra 2011 viser at det finnes flere livskraftige bestander på Jæren, men at disse er begrenset til

såkalte "hot spoter". På store arealer er vipene helt borte. Når kartleggingen er gjennomført vil vi ha et kunnskapsgrunnlag som blir et viktig fundament for forvaltningen av vipebestanden. Kanskje blir det mulig å si mer eksakt hvorfor vipa sliter og hva man kan gjøre for å lykkes i å bremse eller reversere utviklingen.

Vipeprosjektet har en egen faggruppe som i fjor besto av representanter fra landbruksmyndighetene, bondenæringen, fylkesmannen og Naturvernforbundet. Denne gruppa vil bli supplert med en representant fra Rogaland Bondelag i 2012.

Vern av naturmangfoldet i Rogaland

I 2009 gikk startskuddet for fylkeslagets naturmangfoldkampanje i Rogaland. Kampanjestarten ble markert med en stor utstilling i Vitenfabrikken i Sandnes om truede arter og naturtyper i fylket, laget i samarbeid med Biofoto Rogaland. Samtidig ble det arrangert en konferanse og en foredragsserie kalt "Natur på torsdag".

Kampanjen ble fulgt opp i 2010 og 2011 med foredragsserier i Vitenfabrikken parallelt med Forskningsdagene. I 2010 ble utstillingen i Vitenfabrikken redesignet og produsert på transportable roll-

ups. Utstillingen har vært vist en lang rekke steder i fylket og på flere arrangementer. I tillegg til formidlingsarbeidet har fylkeslaget som vanlig vært engasjert i saker som gjelder vern av truede arter og naturtyper i fylket.

I 2011 ble foredragsserien i Vitenfabrikken arrangert for tredje gang. Som de foregående år var det laget et eget programhefte som ble sendt til alle medlemmer og i tillegg spredt rundt på steder der folk møtes. Til vår skuffelse var oppmøtet svakt. Fire foredrag samlet i alt 81 tilhørere, hvilket er et snitt på 20 tilhørere per

foredrag. Det var nesten en halvering i forhold til 2010.

Foredragsholderne i 2011:

Forfatter og naturfotograf Jan Rabben "Frå Sirahavet til Seljestad".

Ferskvannsbilog Tone Ankarstrand "Ein skjult skatt i Rogalandselver".

Fylkesskogmester Stein Bomo "Rogalandsskogen til glede for samfunnet og folk flest".

Naturforvalter Stein Byrkjeland "Vekst og fall for sjøfuglene på Vestlandet".

Tone Ankarstrand holdt foredrag om elvemuslingens liv.

Fra blokk til blokk

Av de mer kuriøse prosjektene i fylkeslaget er kartleggingen av såkalte flyttblokker i Stavanger kommune. Flyttblokker er store steiner som isen la igjen da den trakk seg tilbake for 12 000 år siden. Som navnet antyder er steinblokkene flyttet over kortere eller lengre distanser med isens hjelp.

Flyttblokkene er naturminner og i Stavanger er fire slike fredet etter naturmangfoldloven. Fredningen kom i stand allerede i 1959 etter forslag fra Rogaland Naturvern.

Siden kartleggingen startet i 2009 er det registrert ca 70 flyttblokker som er minst 3 meter høye. Disse er kartfestet, fotografert og publisert på et interaktivt kart på hjemmesiden vår. Prosjektet har gått en del i rykk og napp, men forhåpentlig vil kartleggingen være fullført i løpet av første halvår 2012. Deretter vil materialet blir brukt i informasjonsarbeid. Prosjektet er økonomisk støttet av Kulturminneåret 2009, Gjensidigestiftelsen og Stavanger kommune.

Flere fiskemåker på hustak

Flere sjøfuglbestander i Rogaland har hatt en markert tilbakegang de siste 20-30 årene. Det gjelder særlig flere måkearter og ternene. Men kartleggingen har vært gjort på de tradisjonelle hekkeplassene på holmer og skjær. Den betydelige bestanden som hekker på næringsbygg og offentlige bygg på Nord-Jæren har det vært liten kunnskap om. Derfor startet fylkeslaget et kartleggingsprosjekt i 2008 i samarbeid med Ecofact AS og med økonomisk støtte fra Viltfondet og Stavanger kommune.

Kartleggingen har skjedd fra helikopter i de tre store næringsområdene Forus, Risavik og Dusavik. Fjerde telling ble foretatt i 2011 og viste at fiskemåke har den desidert største bestanden, fulgt av sildemåke og et fåtall gråmåker. Alle bestandene har hatt vekst siden prosjektet ble startet. Den takhekende bestanden av fiskemåker på Nord-Jæren er antagelig større enn bestanden som hekker på landjorda. Overvåkingsprosjektet blir avsluttet i 2012.

Preikestolen nasjonalpark - når kommer den?

Ordfører Simen Bjørgen (Sp) hadde bare positivt å si om Lom kommunes tre nasjonalparker.
Foto: Marius Harlem.

Det er to ting naturvernere har lært seg: Tålmodighet og utholdenhet.

Naturvern står lavt på lokalpolitikernes dagsorden. Det brukes lite penger på naturvern i kommunene, og politiske initiativ hører til unntakene. Når naturvernsaker blir omtalt er det ofte som følge av lokalpolitisk motstand.

Derfor var fylkeslaget og lokalaget i Strand forberedt på motstand da forslaget om Preikestolen nasjonalpark ble lansert i 2008. Og protestene lot ikke vente på seg. Politikerne i Hjelmeland og Forsand tok raskt avstand fra forslaget, mens stemningen i Strand var avventende, men positiv. I befolkningen derimot er det stor støtte til nasjonalparkforslaget.

Men det hjelper lite når regjering og storting legger avgjørende vekt på lokalpolitisk støtte til nasjonalparken. Våren 2011 behandlet Stortinget et forslag fra Venstre om å starte verne-

planprosessen for Preikestolen nasjonalpark. Selv om alle de øvrige partiene lovpriste den spektakulære naturen i Preikestolområdet ble forslaget avvist.

På Naturvernforbundets landsmøte på Hamar i fjor sa miljøvernminister Erik Solheim at nasjonalparken blir realisert hvis rogalandingene ber om det. Dessverre er det liten grunn til å tro at det vil skje med det første. Trolig er det bare i Strand kommune det er flertall for Preikestolen nasjonalpark, og det holder ikke for Solheim og regjeringen. På det samme landmøtet ble det vedtatt en henstilling til miljøvernministeren om å gå i gang med å utarbeide en supplerende nasjonalparkplan. Hvis planen kommer fører vi oss sikre på at Preikestolområdet vil inngå der.

I januar 2011 arrangerte Naturvernforbundet og Næringsforeningen i Stavangerregionen et dagseminar om Preikestolen nasjonalpark. Hovedinnlederne var ordfører Simen Bjørgen fra

Lom, Olav Nord-Varhaug fra DN og reiselivsforsker Thor Flognfeldt fra Lillehammer. Ca 60 personer fulgte seminaret som fikk brei mediadekning. Seinere samme måned reiste lokallagslederen Egil Tjensvold til Trondheim i møte med DN-direktør Janne Solli.

Vi er tålmodige og utholdende. Men vi akter ikke å vente i 70 år på Preikestolen nasjonalpark. Vårt mål er at regjeringen starter verneplanprosessen i 2014 som en gave til 100 års jubilaranten Norges Naturvernforbund!

Visste du at..

...i 1926 foreslo Landsforeningen for naturfredning en naturpark i Njardarheim, som i dag går under benevnelsen Setesdal vesthei – Ryfylkeheiane. Det tok 74 år før fredningen ble gjennomført i år 2000. Men da var fjellområdet gjennomhullet av veier, hytter og kraftutbygginger.

Om vi kledte fjellet med vindturbiner?

Spørsmålet i tittelen har Senterpartiet i Rogaland allerede besvart. Partiet har et mål om å bygge 1000 vindmøller i fylket dvs 37 nye vindparker på størrelse med Høg-Jæren.

Så langt går ikke et enstemmig fylkesting. I fylkesdelplanen for vindkraft, ytre del som ble vedtatt i 2007 (godkjent av MD i 2009) legges det opp til bygging av ca 370 vindturbiner i planens ja-områder. Det vil øke produksjonen av fornybar energi i fylket med 3 TWh, eller 26 prosent. 370 vindturbiner vil legge beslag på om lag 185 kvadratkilometer natur som tilsvarer mer enn det samlede arealet i kommunene Stavanger, Sola og Randaberg.

Men utbyggerne bryr seg ikke om fylkeskommunens vindkraftplan. De finner fram til de mest lønnsomme utbyggingsområdene. Så langt har det i hovedsak vært i vindkraftplanens nei-områder. Da skulle man jo tro at fylkespolitikkerne ville påklage konsesjonstillatelser (fra NVE) som går på tvers av planen de sjøl vedtok i 2007. Men et knapt flertall i fylkesutvalget har avstått fra å påklage NVE's vedtak.

Klageretten har naturvern- og friluftsfylkesorganisasjonene brukt. Det samme har fylkesmannen i Rogaland

Er det slik vi vil ha det? En nesten sammenhengende rekke av vindturbiner på fjelltoppene fra Ålgård og sør til fylkesgrensa med Vest-Agder?

med henvisning til den fylkesdelplanen.

Olje- og energiminister Ola Borten Moe har ved inngangen av 2012 sju konsesjoner til klageavgjørelse. Samtlige klager gjelder konsesjoner gitt i fylkesdelplanens nei-områder. Hvis Borten Moe følger rådet fra sine partifeller i Rogaland vil klagen bli avvist og Rogalandsfjellene vil da bli kledt med om lag 207 nye vindturbiner, i tillegg til om lag 40 som er i drift i dag.

Naturinngrepene vil i så fall bli de mest omfattende siden Ulla-Førre utbyggingene på 1970-tallet. En ting er de visuelle effektene av "monstermøllene". En annen og langt mindre

påaktet side, er det omfattende vegnettet som blir bygd og som er irreversible inngrep. I det kupert Rogalandsterrenget betyr det omfattende inngrep i form av sprengninger og massefyllinger.

Flere truede arter har sine leveområder og trekkruter i de planlagte vindparkerområdene, deriblant hubroen. Viktige friluftslivsområder vil gå tapt.

Fylkesdelplanen for vindkraft var ment å være et redskap for å styre vindkraftutbyggingen til områder med lavest konfliktpotensiale. Dersom Ola Borten Moe og hans regjeringskolleger gir NVE medhold i sine vedtak, vil vindkraftplanen være stein død og begravet..

Vi får håpe at vi slipper å skrive den nekrologen i 2012!

Visste du at...

...to større vindkraftverk med i alt 40 vindturbiner er i produksjon i dag, nemlig Tysvær Vindpark og Høg-Jæren Vindpark. Vindparkene produserer om lag 281 GWh.

...NVE har gitt 15 nye utbyggingstillatelser (konsesjoner) i Rogaland.

...sju av konsesjonene er gitt i vindkraftsplanens nei-områder i Bjerkreim, Eigersund og Hå. I store deler av områdene er det avdekket sentrale trekkruter for rovfugl og viktige leveområder for hubro og klokkesøte.

Når vann kommer i tillegg til olje

Oljefylket sliter med sitt omdømme. Derfor vil det heller være et energifylke med fornybar energi som den grønne, lysende stjerne. Bør vi være glade for det?

Ja, hvis politikkerne ville erstatte olje og gass med fornybar energi. Men det er ikke det de vil. Rogalandspolitikkerne vil ha mer av alt: Pump opp oljen hvor enn den måtte oppdages! Og bygg vann- og vindkraft så mye remmer og tøy kan tåle.

Nå vet jo alle at Rogaland har bygd ut vannkraften kontinuerlig siden Røldal og Saudautbyggingene for snart 100 år siden. Over 70 prosent av vasskrafta er lagt i rør. Men mye vil ha mer. 12 prosent av vasskrafta i Rogaland er økonomisk utvinnbar, og den er ikke vernet. Det betyr at flere hundre bekker, fosser og elver kan temmes.

Og temt blir de. Det hører til unntakene at kraftutbygginger blir frarådd av kommunene eller avslått av NVE. Men unntakene finnes og de er ekstra hyggelige. Særlig når det dreier seg om en av Ryfylkes siste store fosser. Svandalsfossen i Sauda blir ikke utbygd, bestemte olje- og energiministeren ved inngangen til 2012. Og det samme bestemte han for Flesø i Suldal og Bringedalsbruket i Lund.

Fylkeslaget har lenge etterlyst en regional plan for småkraftutbygging i Rogaland. Arbeidet med planen som startet i 2009 har tilsynelatende stanset helt opp. Vi frykter at det ikke kommer noen plan eller at den kommer altfor seint.

Visste du at...

... 12 prosent av vasskrafta i Rogaland er vernet mot kraftutbygging. Bjerkre-

God nyhet: Svandalsfossen i Sauda er berget. Foto: Jarle Lundel/www.suldalfoto.no

eimsvassdraget er det største og det siste vassdraget i fylket som ble vernet av Stortinget i 2005.

...det ikke er forbudt å produsere kraft i verna vassdrag. Derfor er det bygd flere små kraftverk i flere av Rogalands vernede vassdrag.

Mer matjord under asfalt

Er det mulig å bygge boliger, næringsbygg og veier på Jæren uten å rasere landets beste matjord? Tilsynelatende ikke. Den nasjonale statistikken over tap av matjord viser nemlig at Rogaland inntar en lite flatterende førsteplass. Både i 2010 og 2011 hadde fylket den største nedbyggingen i landet med henholdsvis 1900 dekar og 1550 dekar.

Nedgangen i 2011 kan fort snu om kommunene får aksept for sine planer om Utbygging øst i Sandnes og Bybåndet sør i Klepp og Time. Her er det planlagt nedbygging av flere tusen dekar dyrka jord. Fylkesmannen i Rogaland har heldigvis satt ned foten for planene og krever tettere bygging og mer bygging på fjellgrunn. Det vises til stortingets nasjonale mål om å halvere nedbyggingen av jordbruksjord innen 2010.

Fylkeslaget støttet landbrukets protester mot nedbygging av jordbruksjord på Vatne i Sandnes som ledd i Utbygging øst-planen. Forbundet har også støttet forslaget om å innføre en lovbestemt vernebestemmelse for matjord. Men lovforslaget er lagt død etter massive protester fra blant andre Jærens største landbrukskommuner.

Visste du at...

...Stortinget hadde som nasjonalt mål at det maksimalt skulle bygges ned 5700 dekar dyrka jord i 2010. Dette året ble det bygd ned 8 303 dekar som tilsvarer et areal på 1100 fullskala fotballbaner.

...i 2011 ble nedbyggingen av dyrka jord i Norge redusert med ca 25 prosent til 6037 dekar.

Hva mente vi noe om i 2011?

Det vil oppta for mye plass i Rygjavern om vi skal gjenta alle sakene vi jobbet med i 2011. Sakene er behørig presentert i våre tre utgivelser i fjor. Dessuten er det aller meste publisert på vår nettside. Der finner du også digitale filer av Rygjavern. Så ta en titt på www.naturvern.no/rogaland så får du vite hva vi mente om dette og hint i 2011.

Mer veier – bare må ha det!

Hva hadde skjedd om vi sluttet å bygge nye bilveier og i stedet satset alt på utbygging av buss, bane og sykkelveier?

Fullstendig kaos? Eller god og virkningsfull medisin mot trafikkinfarkt og andre miljøproblemer?

Svaret får vi neppe. For den rådende politiske oppfatning er krystallklar: Ja til begge deler, men aller mest til vei. Logikken er spesiell: Først må vi øke kapasiteten på veinettet slik at flere biler kan få plass. Så kan vi forbedre kollektivtilbudet. Er det rett strategi for å nå målet om 20 prosent klimakutt innen 2020?

Det som er helt sikkert er at nye, breie veier på Jæren betyr tap av matjord, ødelagte friområder, økte CO₂-utslipp, mer forurensing, økt støy og dårligere bomiljø. Nye biler gir reduserte CO₂-utslipp. Men gevinsten blir spist opp av økt biltrafikk. Vi skal altså redusere utslippene med 20 prosent i løpet av ni år. Da må veitrafikken ta en betydelig del av reduksjonen. I mange bykommuner er biltrafikken hovedkilden til CO₂-utslipp. I Stavanger

Høylytte protester mot Ryfast under folkemøte på Arneagern 1.desember i fjor.

står biltrafikken for 67 prosent av utslippene.

Naturvernforbundet har ikke bidratt til å stanse et eneste veiprojekt i 2011. Bortsett fra to landbruksveier i Hamrabø i Suldal!

Visste du at...

...fylkeslaget arrangerte et åpent møte om Stavangerregionens tra-

fikkutfordringer i KultKafeen 5.september. I panelet deltok Cecilie Bjelland (A), Christine Sagen Helgø (H) og Eilef Meland (SV). Møtet samlet 50 tilhørere.

...mellom 200 og 300 personer møtte på Arneagern 1.desember for høylytt å protestere mot Ryfast. Fylkeslaget holdt appell og var medarrangør.

Hvem skal stanse tapet av naturmangfold?

I 2010 skulle Norge stanse tapet av biologisk mangfold. Det gikk selvsagt ikke. Nå er innfrielsen av målet utsatt til 2020. Ser vi rundt oss i Rogaland er det liten grunn til optimisme. Nedbygging og fragmentering av fylkets rester av inngrepsfri natur forsetter med uforminsket styrke. Utbygging av vann og vind er i vinden som aldri før og innføring av grønne sertifikater vil forsterke utbyggingstrykket. Isolert sett høres småkraftverk og vindmøller ut som beskjedne og tildels reversible naturinngrep. Men det følger store varige inngrep med, først og fremst i form av omfattende veibygging.

I tillegg fører bygging av landbruksveier og hytter til ytterligere fragmentering av naturområdene. Skogbruket har dessuten skumle planer om å beplante nye naturområder med granskog.

Naturmangfoldloven som kom i 2010 kan være redskap for å hindre tap av arter og viktige leveområder. Men stilt opp mot sterke økonomiske krefter, utbyggingskåte kommuner

og klimajunkies i miljøvernorganisasjoner, er det dessverre grunn til å frykte at loven og dens vakre intensjoner blir overkjørt. Vi blir i likhet med Lars Haltbrekken skremt "når flere nå prøver å sette naturvernet opp mot klimatrusselen."

Kommunene i Rogaland er gode på utbygging og tilsvarende dårlige på naturvern. Noen unntak finnes: Randaberg og Stavanger har tatt egne initiativ for å sikre og båndlegge viktige naturområder. På den motsatte siden står Klepp som har vedtatt utryddelse av svarthalespove og Hå som tror de kan utrydde kråka med bruk av bøsse og feller.

Et viktig lyspunkt i 2011 har vært fylkesmannens praktisering av forskriftene om nydyrking og planlegging av landbruksveier. Grunneiere som tidligere har fått grønt lys for å bygge ned viktig og verneverdig naturmangfold, får nå oftere nei. Det demonstrerer nok en gang at kommunene ikke er i stand til ivareta sine egne naturverdier.

Visste du at...

...antallet rødlistete arter i Rogaland økte fra 507 i 2006 til 870 arter i 2010?

...bare 0,37 prosent av arealet i Rogaland er kvalifisert villmark, det vil si urørte områder som ligger minst fem kilometer fra større tekniske inngrep.

Svarthalespoven er vedtatt utryddet av politikerne i Klepp kommune.

Like mye fortidsvern som naturvern

Av Erling Sømme Kielland

Vi innleder innblikket i dette foreningsåret med et lite "mysterium". Det gikk hele 9 måneder mellom det forrige styremøtet i juni 1930 til neste møtet den 6 mars 1931. Ingen innførsler i i styreprotokollen forklarer årsaken til dette, men det hadde kanskje tilknytning til skifte av formann midt i året.

I 1931 var det 5 ordinære styremøter pluss årsmøtet som gjalt regnskapsåret 1930.

Ved årets inngang hadde foreningen 363 medlemmer. Formann var Anders Bærheim. I løpet av året overtok imidlertid varaformannen O.S.Olsen formannsvervet. Foreningen hadde 4 underutvalg, hvert med 3 medlemmer. Redaksjonsutvalg, agitasjonsutvalg og teknisk utvalg. 32 saker ble styrebehandlet. Av disse berørte 11 vern av fortidsminner i Rogaland, og 11 naturvernaker. Styret hadde også formulert et arbeidsprogram for dette året:

Arbeidsprogram

"1-Arbeide for opplysning ved brosjyrer og foredrag.

2-Arbeide for styrkelse av fondet til indkjøp av fredningsobjekter.

3-Arbeide med ombygning av lovgivningen med sigte på et fast offentlig vern for naturminner, historiske minner og kulturhistoriske minner."

(Man kan bare imponeres over den kloke forståelsen for vern og bevaring som gjenspeiles i det siste punktet - flere 10 år før dette ble selvfølgelig deler av lovverket i vårt land. (!) ((Forfatterens anm.))

Her "går vi inn" i styremøtet den 21 oktober, og får et representativt innsyn i sakene som ble drøftet dette året. Først en orienteringssak.

"Befordring til kongen"

"Siden forrige møte ble Hovda gård besøkt av formannen og 3 andre styremedlemmer. Der blev fotografert og målt en gammel eik, en hustuft med vedliggende gravhaug samt en i nærheten av

hustuften stående bautastein. I overensstemmelse med eier er andragende om fredning gjort i stand og sendt landsforeningen til videre befordring til kongen. Ved samme anledning besøks også en del gravhauger ved Fister kirke."

Sak 1 var en fredningssak utenfor Rogaland og gjalt ønske om vern av et stort bjerketre på gården Austad i Nes ved Flekkefjord. Eieren av treet ville anmodet om å frede treet i henhold til naturfredningsloven..

Sak 2 gjalt en avisartikkel vedrørende Fenes på Rennesøy, der det fremgikk at byggingen av en ny vei kunne skade "arkeologisk interessante boplasser". Styret vedtok å tilskrive Rogaland Veivesen og herredsstyret på Rennesøy med "henstilling om å lage veien slik at ikke noget skades".

Interesserte lærere

Sak 3 gjalt et tidligere styrevedtak om registrering av gravhauger i Rogaland, og forslag om at lensmennene laget en oversikt over haugene som behøvde, eller ikke behøvde en restaurering.

Nå bestemte styret at dette arbeidet ville passe bedre for interesserte lærere, og sendte saken videre til fylkemannen siden dette bare kunne gjøres "ad administrativ vei".

I sak 4 ble det besluttet å befare fortidsminner i Klepp søndag 25 oktober.

Sak 5 var et vedtak om å tilskrive Torkel Erfjord i Erfjord med henstilling om å frede en stor bjerk som sto på hans eiendom.

Befaringen til Klepp er referert slik i styreprotokollen:

" Søndag 25/10 foretok O.S.Olsen, E.Torgersen, W.Motland, S.Evensen og O.Isaksen en befaring på Tangarhaugfeltet og Engelsvoll på Klepp. På Rinden tokes en del fotografier av "Dødsstjernen". Likeledes fikk man eieren av gården Jonas Gabrielsen Sele til å undertegne et andragende til Kongen om fredning av stjernen. Dette andragende sendtes oberstløytnant Gledisch 9/11-31 til

viderebefordring. Kongehaugen Engelsvoll Klepp blev fotografert. Lærer Årtun på Klepp lovet å undersøke mulighetene for en fredning av Kongehaugen".

Arkeologisk interesseforening

En kan med rette karakterisere Rogaland kretsforening for naturfredning i Norge også som en arkeologisk interesseforening helt fra starten i 1928 og mange år fremover. Det var Stavanger Museum sin arkeolog Jan Petersen som hadde oppfordret til foreningsstart. Foreningens stifter og første formann Ole Isaksen var også genuint opptatt av vern av fortidsminner. Men vi får nok si dessverre - ofte var arbeid, innspill, befaringer, registreringer og forslag til liten nytte. Ole Isaksen's og foreningens forståelse og fremsynthet for varig vern av f.eks gravhauger ble effektivt stoppet av foreldede bestemmelser fra begynnelsen 1900 tallet, hvor et løst og uklart arkeologisk lovverk og dets forvaltere i departementer, og Universitetets Oldsaksamling i Oslo hadde

liten oversikt over, kontroll med, og ikke minst myndighet til å i håndheve oldtidsvern i Norge.

Lunkent departement

Et eksempel på en slik "punktering" av et seriøst arkeologisk fredningsforslag fra Rogaland kretsforening var nettopp i 1931. Det ble det sendt en henstilling til departementet om vern av flere gravhauger i kommunene Hetland, Håland (Sola) og Randaberg.

I foreningens styreprotokoll er avvisningen av forslaget referert slik:

"Årsaken til dette ligger deri at departementet var noget tvilende overfor spørsmålet om disse gravhaugene kunde fredes - eller burde fredes etter naturfredningsloven, som vi har søkt om. Departementet mente dessuten de var fredet i henhold til loven om bevarelse av fortidsminner". Slik "vred" myndighetene seg ut et konkret og seriøst verneforslag. I dag er selvfølgelig alle gravhauger automatisk fredet. Heldigvis!

Lokalhistorikeren Anders Bærheim var foreningens formann i et halvt år i 1931. Foto: Byarkivet/Rogalands Avis.

Varme fra dypet – også i Rogaland?

Tekst:

Kjetil S. Grønnestad

Radioaktiviteten i den dype berggrunnen under oss, kan brukes til energiproduksjon. Hvor mye energi som kan produseres er ukjent, da dette er lite undersøkt. Kart fra NGU, viser at potensialet er størst der det bor mest folk.

– I 2010 samarbeidet vi med ti oljeselskap, BKK (Bergenshalvøens Kommunale Kraftselskap) og Oljedirektoratet, om geofysiske flymålinger langs vestlandskysten. Årsaken til dette, var ønsket om å få en bedre forståelse av geologi og temperaturer under sedimentbassengene på kontinentalsokkelen. Bieffekten var at vi også fikk målt den radioaktive strålingen fra berggrunn og løsmasser på land, forteller Odleiv Olesen, forsker i geofysikk ved NGU (Norges geologiske undersøkelser).

Når uran brytes ned, dannes den kjente kreftfremkallende gassen radon. NGU sine kart, indikerer altså områder med radonfare. Men i tillegg til radongass, skaper nedbryting av uran også varmeenergi. Denne såkalte dype geotermiske energien fra naturens eget «kjernekraftverk», kan utnyttes i fjernvarmeanlegg.

Mer enn en geobrønn

Flere bygg rundt om i landet har allerede boret geobrønner for å hente opp varme fra grunnen. Disse

Island har lenge vært kjent for geotermiske kilder. Her vises deler av kraftanlegget på Hellisheidarvirkjun sørøst for Reykjavik (Foto: Per Anda).

brønnene er som regel et par hundre meter dype.

– Det er ikke slike geobrønner vi snakker om her. Varmen som geobrønnene utnytter i varmepumpene sine, er ikke dyp geotermisk energi. Strengt tatt er det oppmagasinert solvarme de utnytter, sier Olesen.

Skal man nå den dype geotermiske varmen, må man bore langt dypere. Man snakker om flere tusen meter dype borehull.

– Jo tykkere lag med radioaktive bergarter, jo høyere temperatur er det i berggrunnen. Hvis det ligger et isolerende lag med sedimentære bergarter, for eksempel skifer, over de radioaktive bergartene, blir temperaturen enda høyere. Da kan man si at skiferen vil fungere som ei dyne som holder på varmen. Det er velkjent at oljen som kommer opp fra borehullene ute på sokkelen, kan være varm. På Haltenbanken kan temperaturen på væske- og gastrømmen fra reservoarene være så høy som 180 grader, forteller Olesen.

Berggrunnen er neppe like varm på fastlandet. Olesen regner med at man kan finne temperaturer på opptil 30-40 grader på tusen meters dyp. Nede på fem tusen meters dyp, kan det være snakk om 90-170 grader.

– Problemet er at dette er noe vi ikke vet, fordi det ikke er skikkelig undersøkt ennå, sier han.

Befolkningstette områder

De nye kartene for kysten av Vestlandet som ble publisert i fjor, viser at de høyeste verdiene av uran i Rogaland finnes øst for Haugesund og øst for Gandsfjorden i Sandnes. Det er også påvist stort potensial for varmeproduksjon i Bergen, Oslo, Fredrikstad, Drammen og Grimstad.

– I slike områder med granitt i berggrunnen, er det stor sjanse for å finne radioaktive elementer som uran, thorium og kalium, forklarer Olesen.

Kartene viser at radioaktiviteten er høyest i de befolkningstunge områdene. Dermed er det her man har de beste mulighetene for å finne varme i berggrunnen. Siden fjernvarmeanlegg også er mest aktuelle i byene, mener Olesen at man først bør foreta undersøkelser i Oslo-, Bergens- og Trondheimsområdet.

Det jobbes imidlertid også med å sjekke forholdene i Rogaland, blant annet med måling av temperaturen i Ullrigghullet i Sørmarka.

– Vi tolker nå berggrunnen i 3D i Rogaland og vil etter hvert kunne si mer om potensialet i de omkringliggende områdene, sier Olesen.

Et anlegg for geotermisk energi, vil kunne produsere 5 MW. Foreløpig er det kun aktuelt å produsere varmtvann til fjernvarmeanlegg. Eventuell strømproduksjon på land i Norge, ligger lenger frem i tid. Olesen vil derfor ikke si at økt bruk av dyp geotermisk energi, vil redusere behovet

Odleiv Olesen fra NGU mener man bør undersøke potensialet for energi fra den dype termiske jordvarmen. – I dag vet vi ikke hvor de varmeste områdene nede i berggrunnen er, sier han. (Foto: Privat)

for «Monstermaster».

Den største bøygen for å utnytte denne energien, er økonomi. Og det er også her motforestillingene har kommet: at borekostnadene er for høye, at andre energiformer er billigere, og at temperaturen nede i bakken er for lav. Olesen er ikke enig i dette.

– Jeg skjønner ikke denne motstanden, for faktum er at vi ikke vet hva potensialet er. Hvis vi finner områder med høy temperatur, som kartene våre kan hjelpe oss med, får det stor betydning for kostnadene. Høy temperatur, betyr at man ikke trenger bore så dypt. Dessuten er det ikke bare snakk om å utnytte energi. Norge er langt framme innen boreteknologi og har gode kunnskaper om geofysiske metoder. I arbeidet med dyp geotermisk energi, kan dette videreutvikles og gi verdifull eksport av ny teknologi, understreker han.

Ingen strålefare

Når folk hører at varmen i gulvet skyldes spalting av radioaktivt materiale som uran, kan flere frykte at fjernvarmeanleggene sprer stråling og kreftfare. Dette mener Olesen ikke er noen risiko siden vannet som pumpes opp og ned i grunnen, vil holdes i et lukket system. Varmen overføres til fjernvarmevannet i et varmeveksleranlegg, og skal derfor ikke medføre fare for radonlekkasje eller strålefare.

Flere er positive

De første anleggsplanene er allerede klare. Rock Energy AS på Lysaker utenfor Oslo, har en avtale med Hafslund Fjernvarmeanlegg om å levere varme fra et anlegg for dyp geotermisk energi på 5 MW, på Haraldrud varmesentral i Groruddalen.

Også i Bergen er man positiv. Forretningsutvikler Astrid Håvik i BKK har i en pressemelding sagt følgende:

– Vår interesse i dette er å finne ut om temperaturen under bakken er såpass høy at det er grunnlag for å produsere varme ved å sende kaldt vann ned i brønnen og hente ut varmt vann. Dyp geotermisk energi er en av BKKs satsinger som kan bli en del av konsernets virksomhet i fremtiden. Kanskje om ti år, hvis forholdene er gode nok, kan vi se for oss å produsere fornybar energi fra jordvarme og bruke det i et system tilsvarende fjernvarmenettet.

Vårt eget kraftselskap i Sør-Rogaland er heller ikke avvisende til den dype geotermiske energien. Ifølge senior kommunikasjonsrådgiver Anne-Kari Aas Eielsen, vil Lyse i utgangspunktet først og fremst vurdere geotermisk produksjon i forbindelse med fjernvarmesystemene på Lyse Neos fjernvarmenett.

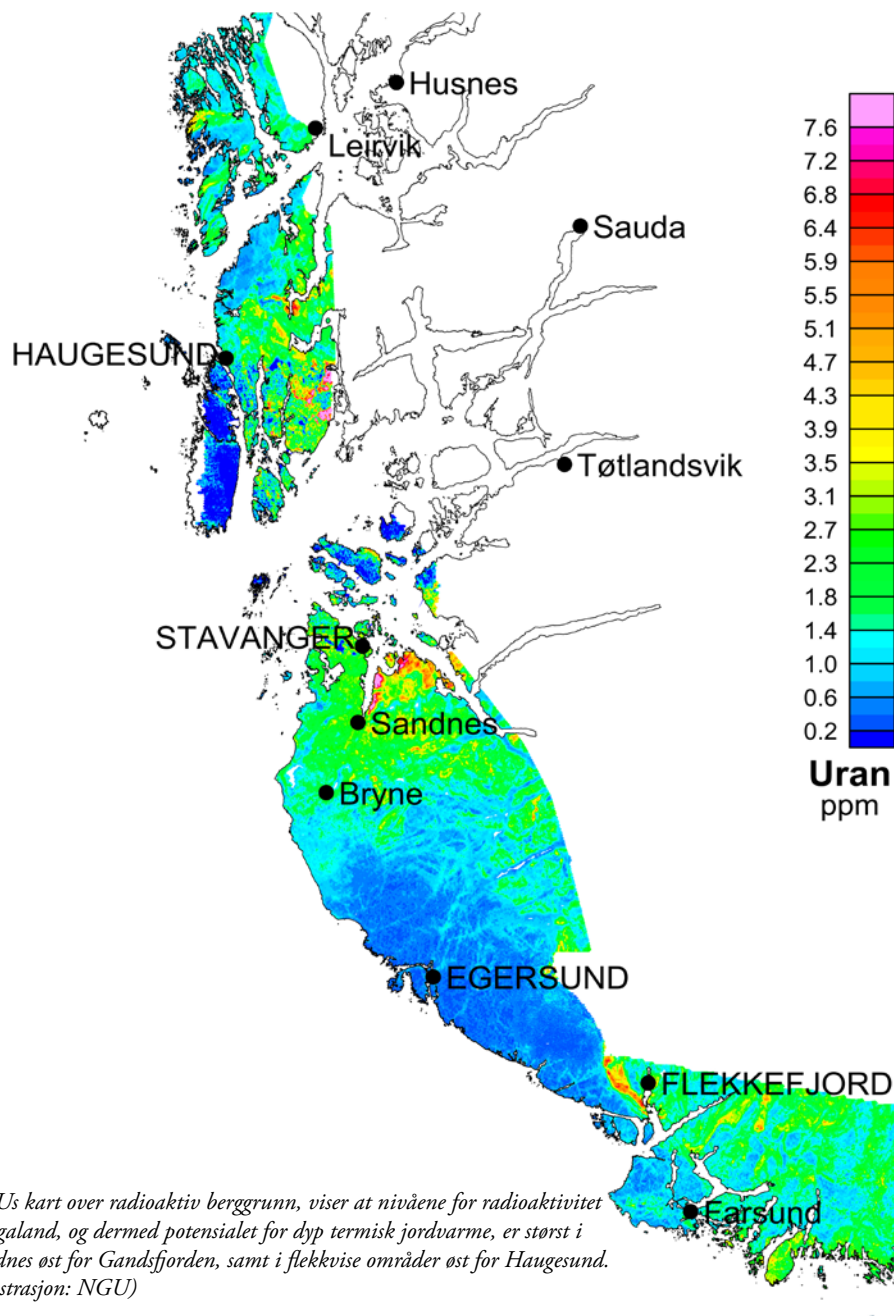
– Det gjenstår å få kartlagt temperaturgradientene i berggrunnen. Dette

er ikke kjent per dags dato. Det gjenstår også å få ned borekostnadene, sier hun.

Aas Eielsen legger til at Lyse er i dialog med IRIS og IPARK, der IRIS er i gang med prosjektet "NEXT Drill" med mål om å redusere borekostnadene med 90 prosent i Nordsjøen. Det kan få betydning for borekostnader på land. Forskerens mål med "NEXT Drill" er å

kunne bore hele 10.000 meter ned i berggrunnen.

Foreløpig ser det ut til at Dale og Hommersåk er de mest lovende stedene i Rogaland. Hvorvidt det finnes skiferdyner som skjuler varm granitt over befolkningstette områder i vårt fylke, vet man foreløpig ikke. For å finne ut det, trengs det mer forskning.

NGUs kart over radioaktiv berggrunn, viser at nivåene for radioaktivitet i Rogaland, og dermed potensialet for dyp termisk jordvarme, er størst i Sandnes øst for Gandsfjorden, samt i flekkvise områder øst for Haugesund. (Illustrasjon: NGU)

Nyttige nettlenger:

<http://www.ngu.no/no/Aktuelt/2011/Kart-viser-radioaktivitet-pa-Vestlandet/>
<http://www.forskning.no/artikler/2012/januar/310806>
<http://www.sintef.no/home/Press-Room/Research-News/Norway-invests-in-deep-geothermal-energy/>
<http://www.sintef.no/projectweb/egbu/>
<http://www.iris.no/internet/home.nsf/wvDocCatHTML/E29D2BB345B351E8C12579640037EC63>

Værsågod – holmen er klar til hekking!

Nå er den plass, den lenge etterlengtede fugleøya i Mosvatnet. Onsdag 14. mars ble den 50 kvadrater store og 14 tonn tunge flyteholmen slept på plass og forankret på to meters dyp ca 80 meter fra land på nordsiden av vatnet.

Der skal fugleøya ligge inntil den blir erstattet av en permanent holme, slik daværende parksjef Arne Berglia foreslo i 1970. Han mente at Mosvatnet burde få en fugleøy til erstatning for den som forsvant i fyllmassene da Motorveien ble bygd. Det forslaget har Naturvernforbundet og Ornitologisk Forening støttet fra dag én. Men at vi skulle ende opp med å bygge fugleøya sjøl var ikke i våre tanker.

I 2008 ba Naturvernforbundet Stavanger kommune om å gjennomføre Berglias plan. Det ble ikke avvist, men kommunen trengte mer tid til planlegging, regulering og finansiering av holmen. Da lanserte forbundet en kunstig flyteholme i ventetida.

Fugleøya oppankret på nordsiden av Mosvatnet. Flåtebygger Eilif Harbitz Rasmussen (midten) er fornøyd med resultatet.

Det synes Janne Johnsen (H) var en god idé og fikk med seg et enstemmig hovedutvalg for miljø og utbygging. Kommunen ga byggeoppdraget til Naturvernforbundet og bevilget samtidig 175 000

kroner. Fugleøya er kommunens eiendom.

Fugløya som nå dupper i Mosvatnet er forsynt med en jordkasse som etterhvert skal beplantes. Mesteparten av arealet består av

grus og større steiner. Håpet er at hettemåkene og toppendene etablerer seg på holmen. Men hva som faktisk kommer til å skje er det ingen forunt å vite idag. Vi går en spennende vår i møte!

HAR DU VURDERT Å HJEMMEKOMPOSTERE?

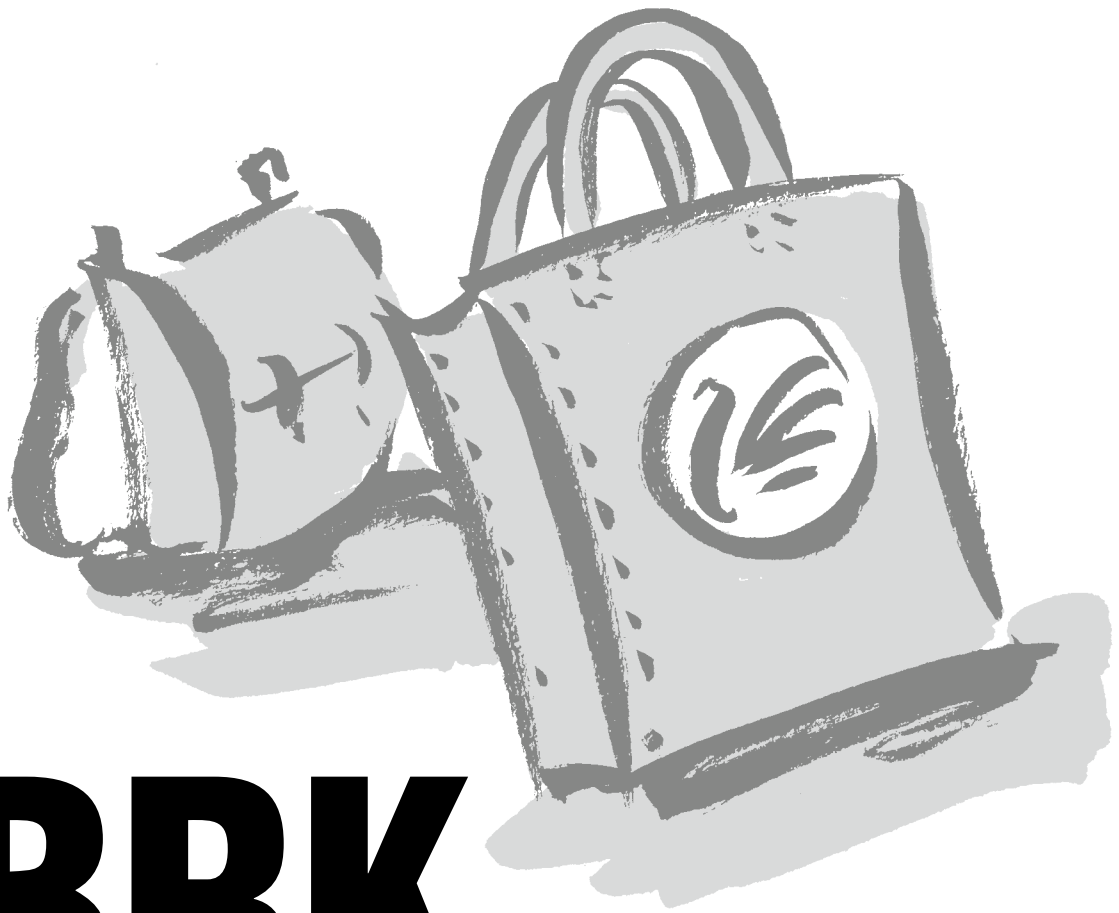
Sandnes kommune tilbyr alle sine abonnenter gratis lån av kompostbinge. Du velger selv om du vil beholde eller levere inn den brune beholderen.

Les mer på våre nettsider www.sandnes.kommune.no eller kontakt Servicekontoret på 51 33 60 00

SANDNES KOMMUNE
Bymiljø

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

BRK MINDRE!

Ta med handlenett eller ryggsekk når du går i butikken. Du har plastposer nok.

Bruk mindre.

KREATIVITET ER EN VIKTIG ENERGIKILDE

OUR CREATIVE ENERGY: Som energiselskap står vi foran mange utfordringer. Men løsningene finner vi ofte i vår egen kreativitet. I TOTAL vet vi at morgendagens løsninger vil være et resultat av vår evne til å tenke annerledes – i dag. Derfor er vår kreativitet en viktig ressurs.

Vi har stor tro på vår framtidige rolle som en viktig energiaktør i Norge. TOTAL er kontinuerlig på jakt etter nye krefter. Les mer på **www.total.no**

Our Creative Energy

TOTAL

TOTAL E&P NORGE AS har i mer enn 40 år vært en av de aller største aktørene på norsk sokkel. Vi står for 14 prosent av TOTAL-gruppens samlede olje- og gassproduksjon. TOTAL-gruppen er verdens femte største olje- og gasselskap, med virksomhet i 130 land.

Før: PC-skjerm
Nå: Sykkellykt

Før: Hermetikkbokser
Nå: Sykkelramme

Før: Vaskemaskin
Nå: Tannhjul

Før: Pizzaeske
Nå: Brøsjyre

Før: Plastemballasje
Nå: Skjerm

Fra null verdi til full verdi!

Alt du kildesorterer blir til noe nytt. Da spares råstoff, energi og miljø. Takk for at du er med!

sortere.no
Kildesortering på nett

DET LØNNER SEG!

Vi har et mål som alltid ligger fast –
Økt lønnsomhet for bonden!

 Felleskjøpet Rogaland Agder
www.fkra.no

NOFO
Norsk Oljevernforening For Operatørselskap
www.nofo.no

En anerkjent og effektiv
oljevernorganisasjon
og pådriver innen
kompetanse og
teknologitviking

Mandag 16.april kl. 19.00

Årsmøte Naturvernforbundet i Rogaland

Sted: Mostun i Stavanger, Henrik Ibsensgate 49.

Styret i fylkelaget og regionlaget Nord-Jæren inviterer medlemmene til årsmøtet 2011.

Dagsorden: Styrets beretning for 2011

Regnskap for 2011

Budsjett og arbeidsplan for 2012

Valg av styre og revisor for 2012

Årsmøte for Nord-Jæren lokallag

Årsmøtesaker og valg

Årsmøtene avsluttes seinest kl. 20.30. Deretter er det sosialt samvær med bevertning og orienteringer med bilder fra Naturvernforbundets prosjekter. Vi avslutter seinest kl. 21.30.

Alle medlemmer er hjertelig velkomne til å delta!

Atkomst til Mostun er enklest til fots, med sykkel eller med buss. Kommer du med bil kan parkering skje i parkeringshuset ved Stavanger Storhall.

Årsmøtesakene kan leses i sin helhet på <http://www.naturvern.no/rogaland>

Nå flytter vi inn i Mostun for alvor!

Vår tilværelse som "husokupanter" på Mostun er over! 1. mars signerte vi en 10-års leiekontrakt med Stavanger Eiendom og der med kan vi flytte inn i Mostun for alvor. Men vi var lenge i tvil på grunn av husets dårlige stand.

Da kommunalstyret for miljø og utbygging sa ja til å leie ut Mostun 23.august i fjor, var begeistringen stor. Vi kunne ikke vente med å komme i gang og det gjorde vi da heller ikke. Parksjef Torgeir E. Sørensen ga grønt lys til å ta det tomme huset i bruk og vi fikk en sjelden god anledning til å gjøre nettopp det. Naturfotograf Roy Mangersnes var nemlig klar med en bok om Mosvatnet og Stokkavatnet i fjor høst og det var en begivenhet verdt å markere. Dermed så Mostun natursenter dagens lys før vi i det hele tatt hadde begynt å diskutere en avtaletekst med kommunen.

Sjøl om vi gjerne skulle vært i full drift på Mostun for flere måneder siden, har ventetida hatt en funksjon. Vi har lært huset å kjenne på godt og vondt. Mostun viste seg etterhvert å være i langt dårligere stand enn vi trodde. Det skyldes en kombinasjon av dårlig håndverk og manglende vedlikehold både innvendig og utvendig. Når så Stavanger Eiendom tilbød oss en leiekontrakt der vi må ta alle kostnader knyttet til drift, feilretting, reparasjoner og vedlikehold meldte tvilen seg. Vil det være økonomisk forsvarlig å ta på oss så store plikter som kontrakten pålegger oss?

Konklusjonen ble som dere forstår positiv. Men det skyldes ene og alene et tilsagn om økonomisk bistand fra park- og veietaten som setter oss i stand til å utbedre byggets mangler og feil.

Fra åpningen av Mostun natursenter 6.november i fjor. T.v. fylkesleder Eirin Haneberg og parksjef Torgeir Esig Sørensen.

Hvis alt går etter planen skal vi være i full drift på Mostun i løpet av april. Deretter kan vi ta opp igjen planlegging og prosjekteringen av informasjonsenteret både

på kort og lang sikt.

Vi lover at Mostun kommer til å bli et godt kraftsenter i Stavanger-regionen!